

Kommunledningskontoret
Tjänsteskrivelse till kommunstyrelsen

Datum:
2023-09-13

Diarienummer:
KSN-2023-02061

Handläggare:
Mikaela Hansson

Hållbarhetslöfte för miljömässigt hållbar samhällsutveckling

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar

1. **att** anta hållbarhetslöfte för miljömässigt hållbar samhällsutveckling.

Ärendet

Länsstyrelsen i Uppsala län har bjudit in Uppsala kommun och andra aktörer i länet till att avge ett hållbarhetslöfte inom ”Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för miljömässigt hållbar samhällsutveckling”, se bilaga 1. Åtgärderna för miljömässigt hållbar samhällsutveckling syftar till att uppnå de nationella miljömålen och därmed även den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Ett hållbarhetslöfte är en frivillig avsiktsförklaring.

Hållbarhetslöftet beskriver de åtgärder Uppsala kommun åtar sig att genomföra ur de regionala åtgärdsprogrammen för miljömålen samt att rapportera och samverka kring dessa åtgärder. Det angivna löftet om miljömässigt hållbar samhällsutveckling ska öka takten i arbetet med hållbar konsumtion, produktion och resursanvändning. Det övergripande målet är att uppnå miljömålen med koppling till miljömässigt hållbar samhällsutveckling, med fokus på God bebyggd miljö och Giffri miljö samt det övergripande generationsmålet.

En anmälan om avsiktsförklaring gjordes till Länsstyrelsen 16 februari 2023.

Beredning

Ärendet har beretts av kommunledningskontoret i samråd med stadsbyggnadsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och miljöförvaltningen.

Perspektiven för näringsliv, barn och jämställdhet har beaktats i beredningen.

Föredragning

Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för miljömässigt hållbar samhällsutveckling är den fjärde delen i en serie av fyra åtgärdsprogram som med olika teman bidrar till att uppnå de nationella miljömålen och därmed även den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Det regionala åtgärdsprogrammet för miljömässigt hållbar samhällsutveckling ska leda till en ambitionshöjning genom konkreta åtgärder, ökad vägledning och stöd och ökad samverkan mellan aktörer. Det ska också inspirera till innovation och utveckling.

Uppsala kommun åtar sig att genomföra, samverka kring och rapportera på åtta åtgärder för miljömässigt hållbar samhällsutveckling. Dessa åtgärder är ett urval av kommunens arbete inom miljömässigt hållbar samhällsutveckling:

- Fysisk planering som minskar miljö- och hälsopåverkan
- Minska miljö- och hälsopåverkan från transporter och resande
- Öka återbruk, förebygg avfall, minska nykonsumtion av material och varor
- Stärka hållbar livsmedelskonsumtion och -produktion

De antagna åtgärderna utgår från existerande politiskt beslutad styrning. Därmed utgör antagandet av åtgärderna i hållbarhetslöftet ingen kompletterande styrning.

Ekonomiska konsekvenser

Genomförandet av åtgärderna sker inom befintliga ekonomisk ram för respektive verksamhet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 13 september 2023
- Bilaga 1, Inbjudan från Länsstyrelsen att teckna hållbarhetslöfte
- Bilaga 2, Förtydligande av aktörs hållbarhetslöfte

Kommunledningskontoret

Joachim Danielsson
Stadsdirektör

Ingela Hagström
Utvecklingsdirektör och biträdande
stadsdirektör

INBJUDAN

Välkommen att teckna hållbarhetslöfte för att bidra till ett hållbart län

Hållbarhetslöften är en frivillig avsiktsförklaring mellan Länsstyrelsen och aktörer i länet med syfte att stärka genomförandet av de fyra regionala åtgärdsprogrammen i Färdplan för ett hållbart län. För att nå miljömålen måste ambitionsnivån höjas och länets aktörer samarbeta.

Länsstyrelsen bjuder härmed in aktörer i länet att teckna hållbarhetslöften och delta i genomförandet av

de regionala åtgärdsprogrammen:

- Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för vatten
- Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för ekosystem och biologisk mångfald och
- Färdplan för ett hållbart län – åtgärder för minskad klimatpåverkan
- Färdplan för ett hållbart län - åtgärder för miljömässigt hållbar samhällsutveckling



Åtgärdsprogram:

Minskad klimatpåverkan
2023-2027

Ekosystem och biologisk
mångfald 2020-2023

Vatten 2021-2024

Samhällsutveckling 2023-2026

Ett hållbarhetslöfte är en frivillig avsiktsförklaring mellan länsstyrelsen och aktörer i länet. Löftet beskriver de åtgärder en aktör åtar sig att genomföra ur ett regionalt åtgärdsprogram för miljömålen. Genomförandet följs upp årligen.

Vill din organisation teckna ett hållbarhetslöfte och bidra till ett hållbart Uppsala län?

Kontakta länsstyrelsen via e-post: hallbarhetsloften.uppsala@lansstyrelsen.se.

Läs mer på [Åtgärdsprogram inom miljömål | Länsstyrelsen Uppsala \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/utveckling/regionalt-avgardsprogram)

Med hopp om god uppslutning i arbetet för ett hållbart Uppsala län.

Landshövding Stefan Attefall



LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Förtydligande av hållbarhetslöfte i åtgärdsprogram *Färdplan för ett hållbart län - åtgärder för minskad klimatpåverkan*

Syfte: Denna excelfil används av aktörer i Uppsala län för att ange och förtydliga innehållet i det hållbarhetslöfte aktören avser teckna med Länsstyrelsen kopplat till det regionala åtgärdsprogrammet *Färdplan för ett hållbart län - åtgärder för miljömässigt hållbar samhällsutveckling*.

Obligatoriska uppgifter: Uppgifter i mall på flik 2 "Fylls i av aktör" är obligatoriska att uppges, med undantag av kolumn H (kommunikation) som kan kompletteras senare. Uppgifterna kommer att användas vid upprättande av officiellt löftesdokument samt för årlig uppföljning av åtgärder/aktiviteter i hållbarhetslöftet.

Skicka ifylld tabell senast 31 oktober: Ifylld tabell skickas senast den 31 oktober via mail till Länsstyrelsen på adress: hallbarhetsloften.uppsala@lansstyrelsen.se

Vid frågor: De aktörer som har frågor rörande tabellen, eller som önskar stöd för att utforma aktörsspecifika mål (uppföljningsbart mål för aktiviteten) kopplat till valda åtgärder/aktiviteter, kan kontakta Länsstyrelsen via mail på adress: hallbarhetsloften.uppsala@lansstyrelsen.se

Exempel: Nedan visas ett exempel på hur mall i flik 2 kan fyllas i av en fiktiv aktör som i sitt hållbarhetslöfte åtar sig att genomföra aktiviteter i åtgärd nr. 2.

		(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör, kan vid behov kompletteras senare)	
	Nr	Åtgärd	Åtgärd som antas i löfte markeras med "X" i denna kolumn	Aktiviteter som ska genomföras inom åtgärd kopieras in från flik "Sammanställning aktiviteter" eller anges tydligt (om det är en "Annan aktivitet...").	Aktörsspecifikt mål (uppföljningsbart) för respektive aktivitet som ska genomföras.	Ansvarig utförande enhet (organisation/avdelning/förvaltning) per aktivitet	Planerad kommunikation vid genomförd åtgärd/aktivitet
infrastruktur, stad, tätort och landsbygd)	1	Fysisk planering som minskar miljö- och hälsopåverkan					
	2	Exploatering med hänsyn till miljö och hälsa	x	2.5 Minimera transporter under byggskedet, exempelvis genom förbättrad logistik för byggmassor eller deltagande i nätverk för bygglogistik.	Bli medlem i det regionala nätverket för bygglogistik	Kommunledningskontoret	Nyhet på internwebb, inslag på enhetsmöten och i KF
					Ta fram och anta riktlinjer för formerna för deltagande i nätverket för bygglogistik (tidig dialog, gemensam hantering av material och massor, gemensamt logistikcenter)	Teknik och exploateringskontoret	Information till KS
					Skapa uppföljningsrutin för att följa upp transporter och kostnader av bygglogistikfasen	Teknik och exploateringskontoret	Information till KS, inslag i årlig rapportering

God bebyggd miljö (och dess	3	Minska miljö- och hälsopåverkan från transporter och resande					
	4	Resurseffektiv och kemikaliesmart bygg- och anläggning					
	5	Förvaltning och utveckling av befintlig bebyggelse, infrastruktur och miljöer					
Resurseffektiv och kemikaliesmart konsumtion och produktion	6	Öka återbruk, förebygg avfall, minska nykonsumtion av material och varor					
	7	Minska miljö- och hälsopåverkan från material och varor					
	8	Stärka hållbar livsmedelskonsumtion och -produktion					

Förtydligande av hållbarhetslöfte i åtgärdsprogram *Färdplan för ett hållbart län - åtgärder för miljömässigt hållbar samhällsutveckling*

Datum: 2023-09-07

Aktör: Uppsala Kommun

Kontaktuppgifter samordnare hos aktör:

Namn: Mikaela Hansson
 E-mail: mikaela.hansson@ uppsala.se
 Telefon: +4673866680

		(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör)	(Fylls i av aktör, kan vid behov kompletteras senare)	
Nr	Åtgärd	Åtgärd som antas i löfte markeras med "X" i denna kolumn	Aktiviteter som ska genomföras inom åtgärd kopieras in från flik "Sammanställning aktiviteter" eller anges tydligt (om det är en "Annan aktivitet...").	Aktörsspecifikt mål (uppföljningsbart) för respektive aktivitet som ska genomföras.	Ansvarig utförande enhet (organisation/avdelning/förvaltning) per aktivitet	Planerad kommunikation vid genomförd åtgärd/aktivitet	
God bebyggd miljö (och dess infrastruktur, stad, tätort och landsbygd)	1	Fysisk planering som minskar miljö- och hälsopåverkan	x	och att fler människor ska bo med närhet till	19.2 Utveckla grönstrukturplaneringen med	KS/GSN/PBN	redovisning till nämnd
				och att fler människor ska bo med närhet till	19.01 Utveckla och fastställa målbild och i	Kommunstyreslen	redovisning till nämnd
				av allmänna platser på ett miljömässigt	Förstärk grönstrukturen i de delar av kom	Gatu- och samhällsmiljönämnden	redovisning till nämnd
				av allmänna platser på ett miljömässigt	Vid planering av nya parker verka för att	Gatu- och samhällsmiljönämnden	redovisning till nämnd
				planering, exempelvis genom att ta fram	Implementera resultatet av skyfallsanalyse	Gatu- och samhällsmiljönämnden	redovisning till nämnd
				styrdokument, exempelvis genom riktlinje i	15.12 Verka för ett fungerande dörrtill-dör	Kommunstyreslen	redovisning till nämnd
	2	Exploatering med hänsyn till miljö och hälsa	x	ekologiskt värdefulla områden som tas i	och förstärkningsåtgärder av	Kommunstyreslen	redovisning till nämnd
				exempelvis genom förbättrad logistik för	15.10 Arbeta med att öka andelen byggpro	Kommunstyreslen	redovisning till nämnd
				upphandling av exploatörer/entreprenörer	15.09 Säkerställa att klimatpåverkan minir	Kommunstyreslen	redovisning till nämnd
				2.x Annan åtgärd	Minska klimatpåverkan av bygg- och anlägg	Gatu- och samhällsmiljönämnden	redovisning till nämnd
	3	Minska miljö- och hälsopåverkan från transporter och resande	x	3.X Snabba på utbyggnaden av infrastruktur	Kartlägga lokaler som har	Fastighetstaben, Kommunstyrelsen.	redovisning till nämnd
				och cykelvägar till skolor och fritidsaktiviteter.	funktioner utifrån olika	Gatu- och samhällsmiljönämnden	
				cykling som exempelvis cykelvänlig skola eller	cykla och åka kollektivt som "Buslätt att	Gatu- och samhällsmiljönämnden	
				parkeringsmöjligheter för cykel vid viktiga	detaljplaneringen för att skapa säkra och	Gatu- och samhällsmiljönämnden	
				standarderna på befintliga gång- och cykelvägar	anlägga nya gång- och cykelvägar och	Gatu- och samhällsmiljönämnden	
				gång- och cykel till exempel genom	framkomlighet och attraktivitet för gång-	Gatu- och samhällsmiljönämnden	
				pendelparkeringar för bil och cykel, gärna	I samarbete med andra offentliga aktörer f	Gatu- och samhällsmiljönämnden	
	3.x Annan åtgärd	Utveckla systematiskt arbetsätt för att	Gatu- och samhällsmiljönämnden	redovisning till nämnd			
	invånarna om hur deras val och beteenden	Informationsinsats har genomförts.	Miljö- och hälsoskydds nämnden	Inslag i uppföljning av MHN:s			
	4	Resurseffektiv och kemikaliesmart bygg- och anläggning	x	4.X. Identifiera hållbarhetsparametrar	Möjliggöra förbättrad uppföljning på	Fastighetstaben, Kommunstyrelsen.	Verksamhetsplan
material inför rivning eller ombyggnad och				byggprodukter som kan återanvändas	Kommunstyreslen	redovisning till nämnd	
material och varor genom exempelvis rutiner				bevarande och återbruk av material samt	Kommunstyreslen	redovisning till nämnd	
från byggnation och anläggningsprojekt med				kalkyleringsmetoder av klimatpåverkan	Gatu- och samhällsmiljönämnden	redovisning till nämnd	
rivningsavfall. (Ur Handlingsplan för	Tillsyn över hantering av bygg- och	Miljö- och hälsoskydds nämnden	Inslag i uppföljning av MHN:s				
5	Förvaltning och utveckling av befintlig bebyggelse, infrastruktur och miljöer	x	exempelvis skollokaler som kan användas för	Implementera och följa upp riktlinjer för	Fastighetstaben, Kommunstyrelsen.	Presentation kommunstyrelsen/	
			och 2 samt utreda föroreningsspridning till	Utredning har gjorts för minst fem	Miljö- och hälsoskydds nämnden	Inslag i uppföljning av MHN:s	

Resurseffektiv och kemikaliesmart konsumtion och produktion	6	Öka återbruk, förebygg avfall, minska nykonsumtion av material och varor	x	genom exempelvis delningstjänster,	15.2 Främja återbruk genom att	Utbildningsförvaltningen	
				genom exempelvis delningstjänster,	Skapa förutsättningar för kommunens verksamheter	Fastighetsstaben/Hållbarhetsavdelningen, Kommunstyrelsen.	
				genom exempelvis delningstjänster,	Skapa förutsättningar för boende i	Fastighetsstaben, Kommunstyrelsen.	
				kan förebyggas och hur återbruk kan	15.1 Frågor om klimatomställning och hållbar utveckling	Utbildningsförvaltningen	
				6.X Föra dialog kring resurshushållning och	Dialog har förts kring resurshushållning	Miljö- och hälsoskydds nämnden	Inslag i uppföljning av MHN:s
	6.1 Vid upphandling och inköp efterfråga	Vi har inget bra uppföljningsbart mål här	Kommunstyrelsen m.fl				
	7	Minska miljö- och hälsopåverkan från material och varor	x	kemikalier inklusive kemikalieförteckningar,	Tillsyn av hantering av kemikalier har	Miljö- och hälsoskydds nämnden	Inslag i uppföljning av MHN:s
				7.4 Öka andelen varor och kemiska	Vi har inget bra uppföljningsbart mål här	Kommunstyrelsen m.fl	
	8	Stärka hållbar livsmedelskonsumtion och -produktion	x	8.6 Genomför informationsinsatser om	15.1 Frågor om klimatomställning och hållbar utveckling	Utbildningsförvaltningen	
				8.9 Gynna småskalig livsmedelsproduktion.	17.1 Utforma en strategi för ökad stads- och landsbygdsnära produktion	Kommunstyrelsen, Plan- och byggnadsnämnden	redovisning till nämnd
				8.9 Gynna småskalig livsmedelsproduktion.	Etablera utökade eller nya ytor för	Kommunstyrelsen	redovisning till nämnd
				8.7 Utveckla marknaden för mer klimat- och livsmedelsaktörer inom produktion, förädling exempelvis genom att erbjuda olika storlekar	1,25 CO2e/kg livsmedel 2030	Kommunstyrelsen	
				mätbara mål för att minska matsvinnet i	Där vi har möjlighet deltar vi i nätverk och	KLK, Gemensam service, Måltidsservice	
				serverade måltider genom att exempelvis	Minska matsvinn i konsumtionsledet	KLK, Gemensam service, Måltidsservice	
				miljösmart och hälsosam mat, där barn och	Måltidsservice har tagit fram ett	KLK, Gemensam service, Måltidsservice	
				miljösmarta livsmedel genom att öka	Måltidsservice har mål kring hållbarhet	KLK, Gemensam service, Måltidsservice	
				8.9 Gynna småskalig livsmedelsproduktion.	Vi har en framtagen folder för alla våra	KLK, Gemensam service, Måltidsservice	
				Vi erbjuder alltid vegetariska alternativ på	KLK, Gemensam service, Måltidsservice		
				Vi utformar upphandlingar för att	KLK, Gemensam service, Måltidsservice		

Sammanställning av åtgärder och aktiviteter i regionalt åtgärdsprogram *Färdplan för ett hållbart län - åtgärder för miljömässigt hållbar samhällsutveckling*

Kopiera in de aktiviteter som avses genomföras i kolumn E i flik "Fylls i av aktör" .

	Nr	Åtgärd	Aktiviteter
Miljö (och dess infrastruktur, stad, tätort och landsbygd)	1	Fysisk planering som minskar miljö- och hälsopåverkan	1.1 Planera för att främja ekosystemtjänster och att fler människor ska bo med närhet till grönområden, parker och skyddad natur exempelvis genom långsiktigt skydd av tätortsnära naturområden och planera för stadsgrönka.
			1.2 Anpassa och utforma utemiljöer så att de stimulerar till utevistelse och fysisk aktivitet samtidigt som de bidrar till exempelvis klimatanpassning, biologisk mångfald och förbättrad vattenhushållning och dagvattenhantering.
			1.3 Öka tillgängligheten och användbarheten av allmänna platser på ett miljömässigt hållbart sätt så att alla människor får en bättre tillgång till miljöer som är inkluderande, väl gestaltade och långsiktigt hållbara. Det kan exempelvis vara områden för stadsodling, skolnära natur, områden för lek och spel, platser för möten, parker och grönområden, cykel- och promenadstråk. ihop i stråk.
			1.4 Öka hänsyn till klimatanpassning i fysisk planering, exempelvis genom att ta fram planer för plantering, vattenfördröjning med mera, samt att undvika avskärning av avrinningsvägar och planering för exploatering av mark som riskerar att översvämmas.
			1.5 Anta riktlinjer för att i samhällsplaneringen aktivt skapa förutsättningar för ett minskat resebehov och effektiv användning av infrastruktur, exempelvis genom decentralisering av viktig samhällsservice som skola, livsmedelsbutik och vårdcentral samt planering av exploatering i närhet av kollektivtrafik och annan befintlig infrastruktur (VA, el, bredband mm).
			1.6 Anta "hela resan perspektiv" i styrdokument, exempelvis genom riktlinje i översiktsplan eller strategiskt dokument kring hur färdmedel kan kombineras.
			1.7 Möjliggör för "hela resan" genom att exempelvis identifiera och upplåta mark för kollektivtrafikanläggningar och pendlarparkeringar vid viktiga knutpunkter för kollektivtrafiken.
			1.8 Var återhållsam vid exploatering av jordbruksmark och anpassa planer, projekt och liknande för att minimera negativa effekter för jord- och skogsbruk.
			1.X Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.
	2	Exploatering med hänsyn till miljö och hälsa	2.1 Inkludera miljö- och hälsoaspekter i riktlinjer för markanvisning av ny bebyggelse som exempelvis riktlinjer om bättre hantering av dagvatten, god ljudmiljö eller grönytefaktor där mål sätts som främjar bättre lösningar än det minsta möjliga som krävs.
			2.2 Anlägg och förvalta parker och grönområden, exempelvis gröna stråk, fickparker och stadsträd.
			2.3 Anta riktlinjer om kompensering av ekologiskt värdefulla områden som tas i anspråk vid exploatering eller nybyggnation.
			2.4 Inkludera klimatanpassning i exploateringskedet för att minska påverkan från exempelvis översvämningar och höga temperaturer.
			2.5 Minimera transporter under byggskedet, exempelvis genom förbättrad logistik för byggmassor eller deltagande i nätverk för bygglogistik.
			2.6 Ställ och följ upp hållbarhetskrav vid upphandling av exploatörer/entreprenörer och vid markanvisning, gärna i samverkan med andra aktörer.
			2.X Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.
	3	Minska miljö- och hälsopåverkan från transporter och resande	3.1 Utforma riktlinjer och anlägg säkra gång- och cykelvägar till skolor och fritidsaktiviteter.
			3.2 Genomför satsningar för att främja cykling som exempelvis cykelvänlig skola eller motsvarande för att få fler att välja cykeln i tidig ålder.
			3.3 Anlägg säkra och attraktiva parkeringsmöjligheter för cykel vid viktiga knut- och målpunkter som skolor, stationer, resecentra, handel, arbetsplatser samt parker och grönområden.
			3.4 Anlägg nya gång- och cykelvägar och höj standarden på befintliga gång- och cykelvägar med exempelvis övergångsställen och belysning enligt Trafikverkets VGU , samt att cykel- och gångvägar hänger ihop i stråk.
			3.5 Genomför gång- och cykelanpassning av landsväg genom exempelvis omdisponering av vägbanan och avskärmning av GC-väg med vägräcke längs prioriterade sträckor med stor potential att öka resandet till fots eller med cykel.
			3.6 Öka framkomlighet och attraktivitet för gång- och cykel till exempel genom underhållsåtgärder, hastighetsbegränsning för motorfordon och prioritering av snöröjning, även utanför tätort.
			3.7 Utöka kollektivtrafikens upptagningsområde genom satsningar på cykelinfrastruktur till knutpunkter, hållplatser och stationer.
			3.8 Iordningställ trygga och tillgängliga pendlarparkeringar för bil och cykel, gärna med laddmöjlighet och väderskydd.
3.X Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.			

God bebyggd mi	4	Resurseffektiv och kemikaliesmart bygg- och anläggning	4.1	Genomför utökad inventering av material inför rivning eller ombyggnad och använd som underlag för återbruk och högkvalitativ materialåtervinning.
			4.2	Prioritera återbruk och produkter med hög materialåtervinning i byggskedet.
			4.3	Inför arbetssätt som minskar svinn av material och varor genom exempelvis rutiner och krav vid upphandling.
			4.4	Ställ och följ upp krav vid upphandling på resurseffektiv materialhantering och minskad miljö- och hälsopåverkan, exempelvis för hantering av massor samt sanering av förorenad mark.
			4.5	Skapa förutsättningar för en mer hållbar och cirkulär hantering av massor från byggnads- och infrastrukturprojekt genom exempelvis masshanteringsplan och identifiering av markområden för mellanlagring av massor.
			4.6	Etablera och/eller nyttja handelsplatser för begagnade byggvaror och överskottsmaterial, gärna i samverkan med andra aktörer i länet. över till tåg.
			4.8	Ställ och följ upp krav på förnybara, klimatsmarta och cirkulära byggmaterial fria från miljö- och hälsoskadliga ämnen, delningstjänster och återbruk exempelvis när det
			4.9	Beräkna och minimera klimatpåverkan från byggnation och anläggningsprojekt med etablerad livscykelmetodik som inkluderar Boverkets minimikrav på klimatdeklarationer av byggnader.
			4.X	Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.
	5	Förvaltning och utveckling av befintlig bebyggelse, infrastruktur och miljöer	5.1	Genomför inventering av lokaler för att se potentialen till annan användning, exempelvis från kontorslokaler till bostäder.
			5.2	Öka samutnyttjande av lokaler, som exempelvis skollokaler som kan användas för andra verksamheter på kvällstid gärna i samverkan med andra aktörer i länet.
			5.3	Ta fram och implementera riktlinjer om fyrstegsprincipen inom bygg och anläggning för att prioritera omvandling och renovering av befintliga byggnader i stället för att bygga nytt.
			5.4	Behåll och renovera inbyggda produkter, som kök, samt skapa cirkulära flöden för byggprodukter som byts ut vid anpassning av lokaler till nya hyresgäster.
			5.5	Genomför utbildning eller vidareutbilda personal inom renovering/ombyggnation av byggnader och lokaler.
			5.6	Integrera energieffektivisering, klimatanpassning och miljöhänsyn inom underhåll- och förvaltningsplaner av bebyggelse och infrastruktur.
			5.7	Undersök och sanera förorenade områden.
			5.8	Medverka till teknikutveckling och innovation för effektivare åtgärder inom förorenad mark, gärna genom samverkan.
			5.9	Ta fram och genomför långsiktiga underhållsplaner för att öka områdets attraktivitet och livslängd.
			5.10	Minska störningar av trafikbuller i befintliga boendemiljöer, gärna på ett sätt som även bidrar till förbättrad luftkvalitet genom exempelvis plantering av växtlighet vid bullerplank.
5.X	Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.			
mart konsumtion och produktion	6	Öka återbruk, förebygg avfall, minska nykonsumtion av material och varor	6.1	Vid upphandling och inköp efterfråga återbrukade produkter och material som inte ger påverkan på hälsa och miljö samt längre hållbarhet och livslängd på produkter.
			6.2	Utveckla arbetssätt och sprid kunskap om reparation och återbruk.
			6.3	Skapa möjligheter för cirkulär ekonomi genom exempelvis delningstjänster, reparationer och återbruk både i tätorter och på landsbygden inklusive multihubbar, fritidsbank, klädbytardagar, fordonspooler och kartläggning av resurser som kan delas med andra.
			6.4	Ställ och följ upp krav på och informera om avfallsförebyggande åtgärder vid tillsyn och prövning.
			6.5	Genomför inventering av avfallet från egen verksamhet och planera för att minska mängden avfall. Exempel på avfallslag att prioritera är elektronik, textil, plast (inklusive mikroplaster) och förbrukningsmaterial.
			6.6	Informera om hur uppkomsten av avfall kan förebyggas och hur återbruk kan stimuleras, exempelvis riktat till kunder, föreningsmedlemmar, anställda, elever och boende.
			6.7	Genomför kunskapsuppbyggande insatser kring konsumtionsmönster och livsstilar som leder till minskad nykonsumtion med bibehållen eller ökad livskvalitet.
			6.8	Kunskapsuppbyggnad och utbildning för ökad cirkularitet, till exempel fosforutvinning från rötslam eller askor.
			6.9	Genomför behovsanalys vid inventering och inköps/upphandlingsbeslut för att effektivisera inköp och minimera överflödigt konsumtion.
	9.X	Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.		
	7	Minskad miljö- och hälsopåverkan från material och varor	ämnen.	
			7.2	Inventera och fasa ut miljö- och hälsoskadliga kemiska ämnen, produkter och varor, särskilt med fokus på miljöer där barn vistas.
			7.3	Genomför tillsyn av hantering av kemikalier inklusive kemikalieförteckningar, riskanalyser, utfasning med mera.
7.4			Öka andelen varor och kemiska produkter som är fria från särskilt farliga ämnen genom att exempelvis undvika flamskyddsmedel där det inte behövs eller ta hjälp av varumärkning som Astma- och allergiförbundet, Bra Miljöval i samband med upphandling och inköp inklusive import.	
7.5	Genomför kompetenshöjande insatser för att stärka kunskapen om miljö- och hälsoskadliga ämnen hos myndigheter, kommuner och företag, även kopplat till tillsyn.			
7.6	Bidra till minskad nedskräpning genom exempelvis regionala eller lokala informationskampanjer och aktiviteter.			

Resurseffektiv och kemikalies		7.7. Identifiera och vidareutveckla samverkan mellan forskning och offentlig verksamhet, näringsliv och civilsamhälle kopplat till minskad miljö- och hälsopåverkan från material och varor.	
		7.X Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.	
	8 Stärka hållbar livsmedelskonsumtion och -produktion	8.1	Minska svinnet av livsmedel inom produktion, förädling och distribution, exempelvis genom att främja djurhälsa och ta tillvara och förädla restprodukter inom
		8.2	Främja innovation och utveckling hos livsmedelsaktörer inom produktion, förädling och distribution som innebär att matsvinn minskas, till exempel genom att skapa och delta i nätverk för landsbygdsutveckling eller liknande
		8.3	Minska matsvinn i konsumtionsledet exempelvis genom att erbjuda olika storlekar på portioner, erbjuda att ta med doggy bag samt tillvarata varor till lunchlådor.
		8.4	Utveckla ett kontinuerligt arbete med mätbara mål för att minska matsvinn i tillagning, servering, förvaring, exempelvis genom regelbunden utbildning av restaurangpersonal inom exempelvis matsvinn, årstids- och klimatplanerad matsedel och livsmedels miljöpåverkan.
		8.5	Minska miljö- och klimatpåverkan från serverade måltider genom att exempelvis servera säsongsanpassade menyer, prioritera svenska livsmedel i säsong och servera mindre men bättre kött där importerat kött byts ut mot svenskt naturbeteskött eller motsvarande.
		8.6	Genomför informationsinsatser om miljösmart och hälsosam mat, där barn och unga är en särskilt viktig målgrupp. Kan exempelvis göras genom studiebesök, hemkunskapsundervisning och egna odlingar för att lyfta fram matens värde "från jord till bord".
		8.7	Utveckla marknaden för mer klimat- och miljösmarta livsmedel genom att öka efterfrågan på vegetabiliska alternativ, inklusive måltider på möten och evenemang, via exempelvis upphandling.
		8.8	Utveckla rutiner så att matrester som ändå uppstår kommer till användning genom till exempel biogasproduktion.
		8.9	Gynna småskalig livsmedelsproduktion.
8.X		Annan aktivitet med samma mål som åtgärden.	